Права на малолетните и непълнолетните лица при съдебно производство

Хърватия

Дееспособност на децата

Децата в Хърватия имат правоспособност (способност да имат права и задължения) и процесуална дееспособност (способност да бъдат страна в съдебното производство: обвинител или обвиняем). Децата придобиват способността да извършват правни действия (способността да сключват договори и с действията си да предизвикват правни последици, която обикновено биха придобили с навършването на 18-годишна възраст) само ако сключат брак, станат родители (с навършване на 16-годишна възраст) или сключат трудов договор (с навършване на 15-годишна възраст).

Достъп до специални производства

Заинтересованите страни, които могат да участват в **наказателно производство** с участието на деца, са:

омбудсманът за правата на детето (*pravobranitelj za djecu*);

специализираните полицейски служители към Министерството на вътрешните работи, които са обучени да работят с деца — жертви или извършители на престъпления;

съдилищата за ненавършили пълнолетие лица и съдиите по наказателни производства с участието на деца;

прокурорите, работещи по дела с участието на младежи, в прокуратурата;

специализираните адвокати за производства с участието на деца от списъка на Хърватската адвокатска колегия (*Hrvatska odvjetnička komora*), които се назначават от председателя на съда при необходимост (обикновено като защитници);

социалните работници, които изпълняват важна роля в наказателните производства с участието на деца;

специализираните клиники и болници за деца;

редица специализирани НПО, експертни сътрудници, които не са юристи (в съдилищата за ненавършили пълнолетие лица и прокуратурите), доброволци и др.

Участието в съдебни производства на деца или ненавършили пълнолетие лица (на възраст до 23 години), когато са извършили престъпление, се урежда от Закона за съдилищата за ненавършилите пълнолетие лица (*Zakon o sudovima za mladež*).

Общинските съдилища (*općinski sudovi*) водят граждански производства, включително такива с участието на деца, тъй като не са създадени специални съдилища, които да се произнасят изключително по спорове, включващи деца и ненавършили пълнолетие лица. Общинските съдилища са компетентни да разглеждат на първа инстанция делата за издръжка, съществуване или несъществуване на брак, унищожаване на брака и развод, установяване или оспорване на бащинство или майчинство, настойничество/попечителство над децата и родителски грижи.

Центровете за социални грижи (*Centri za socijalnu skrb*) са публични органи, които работят за защита и подкрепа на децата и които могат да влияят върху съдебните решения. Центровете за социални грижи могат да имат правен статут на страна или да участват като встъпила страна в производството. Тъй като имат съществена роля за защитата на децата в съдебното производство, тези центрове разполагат с различни възможности да пледират в защита на висшите интереси на децата.

Омбудсманът за правата на детето е независим орган, който отговаря единствено пред парламента и чиято цел е да защитава, наблюдава и насърчава правата и интересите на децата.

Не са създадени отделни съдилища или институции, занимаващи се изключително с правата на децата и ненавършилите пълнолетие лица в административното производство. Съществуващите административни съдилища (*upravni sudovi*) имат обща компетентност да разрешават административни спорове, включително тези, които се отнасят до деца/ненавършили пълнолетие лица.

Всички компетентни органи, свързани с наказателни производства с участието на деца или ненавършили пълнолетие лица в качеството на обвиняеми или жертви, трябва да действат незабавно, за да приключат работата си възможно най-бързо. Съгласно Закона за съдилищата за ненавършилите пълнолетие лица (*Zakon o sudovima za mladež*) наказателното производство срещу ненавършили пълнолетие лица или млади пълнолетни лица, или в случаите на наказателноправна защита на деца, е с неотложен характер и трябва да бъде образувано — и съответните решения да бъдат постановени — без ненужно забавяне. В този смисъл съдебните производства срещу ненавършилите пълнолетие извършители и полицейските и прокурорските разследвания и действия са с неотложен характер.

Забавянията в изпълнението на наказанията, наложени на ненавършили пълнолетие лица, трябва да бъдат сведени до минимум и съдът трябва да започне такова производство без ненужно забавяне, след като съдебното решение стане окончателно, и когато няма законови пречки за неговото изпълнение.

Производствата, при които се разглеждат личните права на детето, са с неотложен характер и първото заседание следва да се проведе в срок от петнадесет дни от деня на образуване на производството. Решенията в производствата относно временните мерки, упражняването на родителските права и личните отношения с дете, както и решенията за връщането на дете, трябва да бъдат взети и постановени в срок от тридесет дни от датата на започване на производството. Второинстанционният съд постановява и връчва решението в срок от тридесет дни от датата на получаване на жалбата.

В съответствие с Наказателно-процесуалния закон (*Zakon o kaznenom postupku*), когато жертвата е дете или ненавършило пълнолетие лице, тя има право да бъде изслушана, да свидетелства и да участва в наказателното производство. Освен това децата или ненавършилите пълнолетие лица имат право да бъдат информирани за относимите факти, да представят доказателства във връзка с престъплението и наказателното производство и да обжалват. Те имат право да задават въпроси на заподозрените, свидетелите и вещите лица по време на съдебните заседания и да представят своите коментари и обяснения по отношение на тези показания.

На практика специалистите, участващи в производството с цел защита на детето, преценяват висшите интереси на детето и могат да предложат на съда мярка за защита на детето. Преценката за висшите интереси на детето се основава на принципите и методите на работа на социалните работници, психолозите, учителите, наставниците и други специалисти.

За да осигури спазването на Европейската конвенция за упражняване на правата на децата, съдът може да назначи специален представител на детето по дела, при които носителят на родителска отговорност няма право да представлява детето поради конфликт на интереси. Такъв представител обикновено е адвокат със съответния опит в производства с участието на деца. Може да бъдат назначени специални представители

в определени съдебни производства относно задържане на дете или ненавършило пълнолетие лице, развод и осиновяване и по дела относно защитата на личните права и интереси на детето.
Защитата на висшите интереси на детето е един от принципите, залегнали в хърватската Конституция, която наред с другото гласи, че родителите носят отговорност за възпитанието, благосъстоянието и образованието на своите деца и са отговорни да гарантират, че техните деца упражняват правото си на цялостно и хармонично личностно развитие. Съгласно съответното законодателство държавата трябва да полага специални грижи за сираци и занемарени от родителите си ненавършили пълнолетие лица, като всеки е длъжен да защитава децата и да уведомява компетентните органи за всяка възможна вреда, която им е причинена. Младежите, майките и хората с увреждания имат право на специална защита на работното си място. Всеки следва да има достъп до образование при равни условия. Задължителното образование е безплатно в съответствие със закона.

Надзор на изпълнението на решения в производства с участието на деца

Хърватия е приела Закона за изпълнение на наказанията, наложени на ненавършили пълнолетие лица, осъдени за престъпления и простъпки (*Zakon o izvršavanju sankcija izrečenih maloljetnicima za kaznena djela i prekršaje*).
Целта на този закон е да бъдат уредени:
условията за изпълнение на наказанията, наложени на дете/ненавършило пълнолетие лице в наказателно производство за извършени престъпления, по-специално поправителните мерки, изтърпяването на лишаване от свобода за ненавършили пълнолетие лица и мерките за сигурност; и
условията за изпълнение на наказанията за простъпки, извършени от дете/ненавършило пълнолетие лице.
Представителите на компетентния център за социални грижи играят важна роля в осигуряването на подходящо отношение към децата /ненавършилите пълнолетие лица, извършили престъпление.
Центърът за социални грижи носи отговорност и за призоваването и насочването на децата към всяка поправителна мярка и за предоставянето на цялата необходима информация и подкрепа. Целта на поправителните мерки е да се предоставят на ненавършилите пълнолетие извършители на престъпления защита, грижи, помощ, надзор и общо и професионално образование, като по този начин се повлияе на тяхното възпитание и цялостното им личностно развитие и се засили чувството им за отговорност така, че да не извършат нови престъпления.
Видовете поправителни мерки са: порицание от съда, специални задължения (поднасяне на извинение на увредената страна; отстраняване на вредите, причинени от престъплението, доколкото това е възможно за детето; редовно посещаване на училище; недопускане на отсъствие от работа; обучаване за професия, съответстваща на неговите способности и наклонности; приемане на работа и постоянство при извършването ѝ; разпореждане с личните доходи под наблюдението и със съвета на ръководителя на поправителната мярка; участие в работата на хуманитарни организации и дейности от местно значение или свързани с опазването на околната среда; въздържане от посещение на определени места, от присъствие на определени събития или от компанията на определени лица, които имат лошо влияние върху него; подлагане на медицинско лечение или лечение за наркомания или други зависимости със съгласието на законния представител на ненавършилото пълнолетие лице; участие в индивидуална или групова психосоциална терапия в консултативен център за младежи; участие в курсове за професионално обучение; ненапускане на мястото на постоянно или временно пребиваване за продължителен период от време без одобрението на центъра за социални грижи; насочване към компетентния изпитен център за проверка на познанията относно правилата за движение; въздържане от контакти или тормоз на жертвата или други задължения), засилени грижи и надзор, засилени грижи и надзор по време на дневни грижи в поправителна институция, насочване към дисциплинарен център; насочване към поправителна институция, насочване към образователна институция, насочване към специална поправителна институция.
Лишаването от свобода за ненавършили пълнолетие лица е лишаване от свобода със специални характеристики във връзка с условията за налагане, продължителността, целта и съдържанието на наказанието. Лишаването от свобода за ненавършили пълнолетие лица може да бъде наложено на по-възрастни ненавършили пълнолетие извършители (такива, които към момента на извършване на престъплението са навършили шестнадесет години, но не са навършил осемнадесет години) за престъпление, наказуемо по закон с наказание лишаване от свобода от най-малко три години и за което не би било оправдано налагането на поправителна мярка поради естеството и тежестта на престъплението и високата степен на вина.
Децата или ненавършилите пълнолетие лица, които са недееспособни, се представляват от своите законни представители, които им предоставят информация за съдебните решения и изпълнението на наказанията.
В хода на изпълнителното производство съдилищата имат правомощието да разпоредят прилагане на мерки за защита, за да защитят децата или ненавършилите пълнолетие лица от ненужно увреждане след провеждане на извънсъдебно производство. Тези мерки за защита са: ограничаване на неподходящ контакт или ограничен контакт с родителя, брачния партньор, дядото, бабата, брата или сестрата (или полубрата или полусестрата) на детето.

Достъп до средствата за правна защита

а) Наказателно производство

Всеки има право да обжалва решението на компетентния съд в съответствие с приложимите разпоредби на Наказателно-процесуалния закон. Когато деца или ненавършили пълнолетие лица са жертви на престъпление, те, както и прокурорът, обвиняемият и защитникът, имат право да обжалват решението на първоинстанционния съд. Увредената страна може да обжалва решението в частта относно разноските по наказателното производство или гражданския иск за вреди. Ако обаче прокурорът е поел наказателното преследване от увредената страна в качеството на обвинител, увредената страна може да обжалва на всяко основание, на което дадено решение може да бъде оспорено.
Всички лица, които имат право да обжалват съдебно решение, с което се налага наказание на ненавършило пълнолетие лице, решение, с което се налага поправителна мярка на ненавършило пълнолетие лице, или определение за спиране на производството, могат да направят това в срок от осем дни от получаването на решението или определението. Жалба в полза на ненавършилото пълнолетие лице може да бъде подадена от защитника или прокурора, съпруга, роднина по права линия, осиновителя, настойника/попечителя, брата, сестрата и приемния родител, дори против волята на въпросното ненавършило пълнолетие лице. Второинстанционният съд може да измени решението на първоинстанционния съд, като наложи по-строго наказание на ненавършилото пълнолетие лице само ако това е предложено в жалбата.

б) Гражданско производство

Децата и ненавършилите пълнолетие лица, участващи в съдебни производства, имат право да подадат процесуално възражение, жалба или иск в съответствие с общите разпоредби на Гражданския процесуален закон (*Zakon o parničnom производство*) и Закона за задълженията (*Zakon o obveznim odnosima*).
Тъй като по принцип децата и ненавършилите пълнолетие лица не притежават дееспособност, техните родители или настойници/попечители предприемат конкретни действия от тяхно име и за тяхна сметка като техни законни представители. Законният представител на детето има право да предприема всички процесуални действия от името на детето, включително подаването на жалба. Може да се подаде жалба срещу решенията

на първоинстанционните съдилища, като жалбата спира изпълнението на съответното съдебно решение. Може да се подаде жалба поради съществено нарушение на правилата на гражданското производство, неправилно или непълно установяване на фактите и неправилно прилагане на материалния закон. Срокът за подаване на жалба срещу решението на първоинстанционния съд обикновено е 15 дни от датата на получаване на решението.

Осиновяване

Законът за семейството (*Obiteljski zakon*) урежда осиновяването като специална форма на семейноправна грижа и защита на деца, за които не се полагат адекватни родителски грижи, която създава трайна връзка между родителите и детето и предоставя родителски права на осиновителите. Осиновителите трябва да са хърватски граждани (в изключителни случаи те могат да бъдат чужди граждани, ако това е в интерес на детето), на възраст най-малко 21 години и най-малко 18 години по-възрастни от осиновеното дете. Дете може да бъде осиновено съвместно от сключила брак двойка или от лица, съжителстващи на семейни начала, от единия съпруг/лице, съжителстващо на семейни начала, ако другият съпруг/лице, съжителстващо на семейни начала, е родителят или осиновителят, със съгласието на другия съпруг/лице, съжителстващо на семейни начала, или от лице, което не е сключило брак или не живее на семейни начала с друго лице.

Осиновяването може да се осъществи до навършване на 18 години от детето, като детето може да бъде осиновено, ако отговаря на законовите изисквания за осиновяване и ако това е в интерес на неговото благополучие. Дете, навършило 12-годишна възраст, трябва да даде писменото си съгласие за осиновяване.

Процедурата по осиновяване се провежда от центъра за социални грижи по постоянното или временното пребиваване на лицата, които възнамеряват да осиновят.

Ако осиновителят или детето е чужденец, осиновяването може да се осъществи само с предварителното съгласие на министерството, отговорно за социалните грижи.

Последна актуализация: 19/05/2021

Версията на националния език на тази страница се поддържа от съответната държава-членка. Преводите са направени от Европейската комисия. Възможно е евентуални промени, въведени в оригинала от компетентните национални органи, все още да не са отразени в преводите. Европейската комисия не поема каквато и да е отговорност по отношение на информация или данни, които се съдържат или споменават в този документ. Моля, посетете рубриката „Правна информация“, за да видите правилата за авторските права за държвата-членка, отговорна за тази страница.